

Een man van staal

Jacob Zuma

Hét schrikbeeld van vele Zuid-Afrikanen én Nederlanders: Jacob Zuma als volgende president van Zuid-Afrika. Hij is beschuldigd van corruptie. Hij dacht dat douchen aidsbesmetting kan voorkomen. Hij rechtvaardigde ongewenste seksuele avances met Zulu-tradities. Toch is hij erg populair in Zuid-Afrika. Wie is hij? Een straatvechter in geldnood.

Tekst: William Gumedede

In Zuid-Afrika zijn momenteel maar weinig mensen die zozeer bewierookt en tegelijkertijd verafschuw worden als Jacob Zuma. Bij de zwarte middenklasse is de afkeer van hem bijna even groot als bij de blanke middenklasse. Een samenraapsel van ontevreden zwarte jongeren, traditionalisten, vakbondsleden en socialistische daarentegen omhelst hem als de held die president Thabo Mbeki in 2009 moet opvolgen.

Zuma heeft obstakels overwonnen die mindere politici allang zouden hebben gevloerd. Hij is beschuldigd van corruptie en van verkrachting, en door Thabo Mbeki ontslagen als vice-president. Op 8 mei 2006 sprak de rechtbank Zuma vrij van verkrachting. In september 2006 staakte de rechtbank de corruptiezaak tegen Zuma, vanwege gebreken in de aanklacht. Maar in november 2006 besliste het Zuid-Afrikaanse Hooggerechtshof in hoger beroep dat er wel degelijk sprake was van corruptie bij schenkingen die Zuma ontving van zijn financiële adviseur Shabir Shaik. Daardoor aangemoedigd start de openbaar aanklager waarschijnlijk begin 2007 een nieuwe rechtszaak tegen Zuma.

Zuma en zijn aanhangers wijten diens rampspoed aan Mbeki: de president zou zo willen voorkomen dat Zuma de volgende presidentskandidaat van het ANC wordt. De ironie van dit alles is dat Zuma zijn politieke carrière grotendeels te danken heeft aan

Mbeki. Zuma is een klassiek voorbeeld van wat velen binnen de zwarte politieke en zakenelite is overkomen: een duizelingwekkend snelle omslag van bittere armoede tot enorme rijkdom, met vervolgens een worsteling om de nieuwe levensstijl overeind te houden.

Tien jaar Robbeneiland _ Jacob Zuma werd geboren in 1942 in het gehucht Inkandla op het platteland van KwaZulu-Natal, waar hij nu een royaal buitenverblijf heeft. Hij werd opgevoed door zijn moeder; zijn vader, politiemanager, stierf toen hij drie was. Noodgedwongen ging Zuma voortijdig van school af en moest hij allerlei baantjes aannemen op blanke landbouwbedrijven en in Durban, de metropool aan de Indische Oceaan. Als tiener werd hij beïnvloed door zijn oom Obed Zuma, die actief was in de radicale zwarte vakbeweging. Zuma werd ANC-lid op zijn zeventiende en trad in 1962 toe tot de gewapende tak van het ANC, Umkhonto we Sizwe. In 1963 werd hij gearresteerd en veroordeeld tot tien jaar Robbeneiland wegens samenzwering tot omverwerping van de regering. Op Robbeneiland voltooide hij zijn 'opleiding', onder de vleugels van onder anderen Walter Sisulu, de voormalige secretaris-generaal van het ANC, die ook Mandela's mentor was.

Na zijn vrijlating was Zuma in KwaZulu-Natal betrokken bij het opzetten van een ondergrondse ANC-organisatie. In 1974, vlak voordat de veiligheidspolitie binnenviel om

hem opnieuw te arresteren, vluchtte hij naar Swaziland. Daar liep hij toevallig Thabo Mbeki tegen het lijf. Mbeki zag instinctief dat Zuma's 'volkse' persoonlijkheid van pas kwam bij het werven van nieuwe kaders, en Zuma vond in de bedachtzame maar afstandelijke Mbeki een intellectuele mentor.

Zuma's belangrijkste post in ballingschap viel hem, met wat hulp van Mbeki, in 1987 in de schoot: die van inlichtingenchef van het ANC. De schimmige inlichtingenafdeling van het ANC was gevreesd. Zij was onder meer belast met het ontmaskeren van ANC-leden die werden beticht van spionage voor het apartheidsregime. In de jaren tachtig zijn veel zogenaamde spionnen geëxecuteerd, onder wie ook loyale leden – het bekritisieren van de leiding werd vaak op één lijn gesteld met spionage. Het is een van de meest beschamende episodes uit de geschiedenis van het ANC in ballingschap. Zuma kreeg de naam een 'man van staal' te zijn, een straatvechter, maar wel een die toegankelijk was en, ondanks zijn eerbied voor de Zulu-tradities, ook een overtuigd anti-racist.

Toen het ANC in 1990 niet langer verboden was, werd Zuma verkozen tot leider van het ANC in de wispelturige regio Zuid-Natal. Gedurende de hele jaren tachtig had het ANC in KwaZulu-Natal bloedig strijd geleverd met de Inkatha Vrijheidspartij, die financieel en militair werd gesteund door het apartheidsbewind. De Zulu-beweging had het ANC afge-

Foto: Rajesh Janttila/africanpictures.net/Bewerking: Curve bno

schilderd als een partij die tradities, cultuur en instituties van de Zulu's wilde vernietigen. Maar net als Inkatha-leider Buthelezi had Zuma de gave om symbolen van de Zulu-cultuur te gebruiken voor politieke doeleinden. Het toespreken van traditionele ceremoniële bijeenkomsten, gehuld in Zulu-luipaardvel en zwaaiend met schild en speer, ging hem heel natuurlijk af. Mbeki maakte begin jaren negentig handig gebruik van dit talent, toen hij Zuma met succes inschakelde bij zijn onderhandelingen met Inkatha, om de onmisbare steun van deze partij te verwerven voor Zuid-Afrika's overgang naar democratie.

Eerste geruchten _ Mbeki verraste de ANC-leiding in 1998 door Zuma voor te dragen als vice-president van het ANC. Mandela had in die functie liever oud-vakbondsman Cyril Ramaphosa gezien. Het vice-presidentschap van het land had Mbeki toebedacht aan Inkatha-leider Buthelezi, maar toen deze weigerde kreeg Zuma ook deze post. Weinigen, misschien zelfs Zuma zelf niet, zagen

toen in hem een toekomstige landspresident. Ondertussen circuleerden de eerste geruchten over contacten van Zuma met malafide figuren en over zijn voortdurende geldzorgen. Bekend is inmiddels dat Mandela hem te hulp schoot met een lening van enkele honderdduizenden rand.

De relatie tussen Mbeki en zijn vice-president verslechterde al snel. Begin 2001 beschuldigde de president Zuma ervan tegen hem samen te spannen. Zuma zou naar voren zijn geschoven door ontevreden ANC'ers die onder Mbeki hun invloed hadden verloren. Ternauwernood wist Zuma zijn post als vice-president te behouden, maar Mbeki wilde in feite van hem af. Zuma raakte ervan overtuigd dat de enige manier om zijn positie hoog in de hiërarchie te behouden, was zelf de volgende president te worden. Wat daarna volgde is bekend: het conflict escaleerde, Zuma werd ontslagen en vervolgens de presidentskandidaat van de linkervleugel van het ANC, die door Mbeki buiten spel was gezet.

Van alle mogelijke presidentskandidaten

Zijn strategie is concurrenten luidkeels af te schrikken

is Zuma misschien wel de zwakste. Daarom gaan hij en zijn strategen ervan uit dat concurrenten alleen zijn weg te vagen door vroegtijdig en luidkeels de eerste gooi te doen naar het ambt, met de bedoeling zo mededingers in spe af te schrikken. Met bijna dagelijkse optochten en verklaringen laat de Jeugdliga zien dat Zuma de steun 'van het volk' heeft. Tezelfdertijd laten Zuma's aanhangers aan iedere mogelijke uitdager herhaaldelijk weten dat de strijd om het presidentschap bitter en niets ontziend wordt. Dat maakt vooral de voornaamste mededingers, Cyril Ramaphosa en Tokyo Sexwale, ongerust. Deze twee trokken zich uit de politiek terug toen de interne wedloop voor de opvolging van Mandela in 1999 – die werd gewonnen door Mbeki – een keiharde strijd werd, overschaduwd door vuil spel en intimidatie. Steeds meer ANC-leden – zelfs onder degenen die Zuma steunen – zijn bang dat met Zuma als president de verdeeldheid zal toenemen.

Hiermee is niet gezegd dat Zuid-Afrika onder president Zuma ten dode opgeschreven is. Maar in december 2007, als het ANC zijn presidentskandidaat kiest, zullen de leden naar alle waarschijnlijkheid kiezen voor een compromiskandidaat, die geen deel heeft aan het venijn, de verdachtmakingen en het gooien met modder waarmee Zuma's campagne gepaard is gegaan. Zuma zal de top bereiken, waarschijnlijk wordt hij de nieuwe ANC-president en wordt iemand anders verkozen tot landspresident.

Een langere, Engelstalige versie van het profiel is te lezen op www.niza.nl/magazine. William Gumedede schreef Thabo Mbeki and the Battle for the Soul of the ANC (Zebra Press, 2005) en is sindsdien verbannen door de publieke omroep SABC. Hij schrijft een wekelijkse blog: blog.washingtonpost.com/postglobal/william_m_gumedede.